

BERGEENDEN.

"H M, wat, dat beteekent nog niets," wierp de jeugdige Eduard Dijt, toen nog niet eens naar de H. B. S. te Alkmaar gezonden, mij voor de voeten. Hij deed zijn best om iets kleineerends in zijn stem te leggen, wat hem, openhartig gezegd, niet eens zoo goed gelukte, maar zijn mondhoeken trokken zich in een plooi van „ziezoo, nu zit je," toen hij er achteraan voegde: „Als je nesten zoeken wilt, tracht er dan eens een te vinden van de bergeend."

Over welke vondst ik het jongemensch verteld had, weet ik niet eens meer. Misschien over het nest van een slobbeend of zomertaling, velduil of kiekendief, paapje of een of anderen rietzanger, doch dat doet ook minder ter zake. Het bleek evenwel, dat mijn jonge toehoorder weinig waardeering voor die vondst aan den dag legde, of beter gezegd, dat hij dit wilde laten voorkomen. Want als 't er op aan komt, loopt hij uren ver, om eenige nesten van wilde eenden, kieviten en tureluurs te zien. Maar hij was nog niet vergeten, dat ik menig uurtje aan de holbewoners onder de eenden vermorst had!

Zoo stond ik dan eensklaps voor een tamelijk moeilijk geval geplaatst; bergeenden waren niet bijzonder talrijk in onze omgeving en daar stond dan nog tegenover, dat het duinengebied meerdere honderden H. A. besloeg en dat de konijnenholen nòch te tellen, nòch te schatten waren. En een bergeenden-nest moest er gevonden worden, dat stond als een paal boven water. Maar hoe?

Het was alweer net als met het „onredelijke" verzoek van den Heer Thijssse, die van mij verlangde, dat ik een sprinkhaan-rietzangersnest zou vinden. Enfin, het geluk heeft mij toen gediend en het moest mij nu maar weer helpen.

Nu was het evenwel niet mogelijk, een gedeelte der duinen nauwkeurig af te zoeken en bij elk hol, dat zich als een zwarte vlek tegen de geel-witte zand-massa afteekent, te informeeren, of het iets anders dan konijntjes in zijn binnenste herbergde. Als het toeval mij niet gunstig was, liep alles nog mis. Alleen kon ik er voor gaan zorgen, de bergeendenparen goed in 't oog te houden.

Aan de hoogwaterlijn van het smalle strand hadden zich reeds in April drie of vier paren dezer vogels vertoond, die op ongeveer gelijken afstand van elkaar, elk voor zich een scherpen uitkijk hielden, de lange nekken recht omhoog. In het begin van de volgende maand was een enkel paar begonnen met het houden van onderzoekingstochten boven de binnenwaarts gelegen duinen, eerst nog hoog overtrekkende, doch langzamerhand tot zelfs in de valleien afzakkende.

Van dat paar moest ik trachten een der grootste geheimen te ontsluiëren. Indien ik niet al te ongeduldig was, zou zich daartoe te eeniger tijd allicht een goede gelegenheid voordoen.

Op een goeden middag in Mei, tegen vijf uur ongeveer, bevonden wij ons in het gebied, waar de bergeenden gewoon waren rond te zwerven en onder het rusten op een spits duintopje genoten wij volop van de omgeving, stil en toch

ook weer vol leven. Met rustigen vleugelslag zweefde een aschgrauwe kiekendief over ons heen; scholeksters schoten bij twee of drie tegelijk voorbij, wulpen klapwiekten rondom ons omhoog, en van tijd tot tijd strekte een watersnip zijn rondvluchten uit tot recht boven ons hoofd en zijn zonderling gegons drong regelmatig tot ons door. In het ruig begroeide valleitje aan onze voeten verschenen en verdwenen grasmusschen, paapjes, roodborsstapuiten en grauwe klauwieren. Het was met recht het drukke leven in een rijk vogellandschap, dat zijn toppunt bereikt op windstille en warme Meidagen.

Uit de richting van het zeestrand kwamen plotseling twee groote, bonte vogels opdagen, en een weinig schuin achter elkaar voortwiekende, zetten ze snel koers naar onzen kant.

Een zacht „Eduard, buk je; bergeenden,” kon ik mijn jongen kameraad nog juist toevoegen en op hetzelfde oogenblik bijna lagen wij tusschen de lange helm verscholen, de oogen op de naderende vogels gericht. Aanvankelijk scheen het, dat ze, recht doorvliegende, weer uit het gezicht zouden verdwijnen. Langzaam aan begonnen ze ten slotte evenwel naar links te zwenken en in een wijden boog trokken ze zoo om ons heen. Den tweeden kring maakten zij al kleiner en daarbij begonnen zij merkbaar te dalen. Er was geen twijfel meer aan; het nest moest in onze omgeving zijn en indien onze aanwezigheid niet opgemerkt werd, hadden wij alle kans, de nestplaats uit te vinden. Nu of nooit!

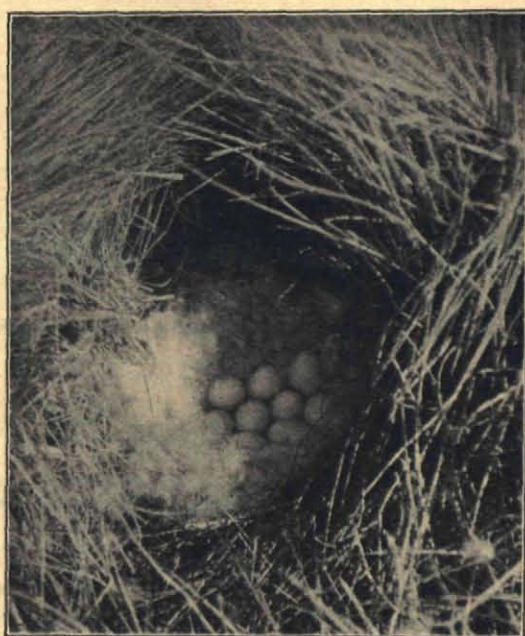
Voor louter genoegen had ik den jongen naast mij wel eens flink in zijn lendenen kunnen porren, indien dit niet het gevaar na zich sleepte, dat onze plannen van rustig afwachten daardoor gevaar liepen.

Wel zes maal vlogen de bergeenden over en langs ons heen in steeds nauwer kringen en toen begonnen ze weer vrij snel te dalen. Een oogenblik verdwenen ze zelfs achter een vlak duintje en wij hoopten reeds, dat het wachten ten einde liep, toen ze weer verschenen en steil begonnen te klimmen. Weer werd de omtrek verkend, doch het was duidelijk, dat de vogels geen argwaan koesterden, want al spoedig vielen ze weer neer, dicht bij onze schuilplaats nu. Wetende, dat bergeenden het laatste gedeelte van den weg naar het hol te voet afleggen, vertrouwde ik de zaak nog niet recht en pas toen eenige minuten later een der vogels opkwam en recht het Westen invloog, hadden wij de zekerheid, dat het wijfje zich op de eieren begeven had en dat ze daarheen geleid was door den woerd. In dat opzicht schieten de mannelijke bergeenden niet aan hun plicht te kort.

Doordien de plaats, waar de vogels waren neergekomen, ons vrij nauwkeurig bekend was, meenden wij, dat het niet moeilijk meer zou zijn, het nesthol te vinden, doch zelfs een nauwkeurig onderzoek kon nog niet tot het gewenschte doel leiden. Een dozijn konijnenholen vonden wij op een kleine oppervlakte en elk daarvan zou den broedenden vogel kunnen bevatten. Wij staken den arm in elke opening, maar geen nijdig geblaas kwam daarop ten antwoord en van spoor was al evenmin iets te bespeuren. Daartoe was het duinzand veel te rul.

Onverrichterzake moesten wij dan ook weer huiswaarts keeren en pas eenige dagen later, na een milden onweersbui begaven wij ons opnieuw op weg. De regen had de zaak aanzienlijk vergemakkelijkt. Bij de eerste holtoegangen vertoonden zich niets dan afdrukken van konijnenpooten, maar bij de vierde of vijfde opening zagen wij het breede spoor van bergeenden, drie lange teenen, door zwemvliezen verbonden. De nestplaats bevond zich aan de zuidwesthelling van een duin, op ongeveer 10 Meter boven den bodem van het aangrenzende valleitje.

Juist bij den ingang van het hol was het spoor verdwenen en inplaats daarvan scheen het, alsof er iets naar binnen was gesleept. Daar had de groote

Nest van een bergeend onder hoog helmgras op Rottum.
Foto A. BURDET.

vogel zich zóó moeten bukken, dat de punten der stuurpennen in aanraking kwamen met het zand. Algemeen beweren de bewoners van den duinkant, dat de bergeenden moedwillig het spoor achter zich doen verdwijnen, maar als men ziet, waar de indrukken der pooten ophouden, ligt het veeleer voor de hand, dat deze handeling alleen voortvloeit uit het binnengaan van een te lage opening. Anders zou immers het spoor op een paar voet afstand van het hol ook weggemaakt worden.

Al was de nestplaats ons bekend geworden, van de vogels zelf was niets te bespeuren; het is trouwens ook regel, dat de slimme dieren weinig ruchtbareid geven aan hun grootste geheimen.

Bij een volgend bezoek was er zoowaar een ei, een groot, lang, bijna wit en sterk glanzend bergeendenei

naar buiten gebracht. Had de vogel het zelf meegevoerd bij het verlaten het nest, of hadden de konijnen, die een door bergeenden bewoond hol geregeld blijven bezoeken, het weggerold? Of moest de verdenking vallen op een hermelijntje? Jammer genoeg zijn zulke dingen nu eenmaal niet uit te maken.

Dat de wilde konijnen een hol, waarin een bergeend broedt, niet mijden, is zeer merkwaardig. Zou de vogel weten, dat het vlugge, wollige dier geen kwaad komt doen, of zou het konijn de ondervinding hebben opgedaan, dat de woedend blazende en sissende eend toch een uiterst onschuldig schepsel is?

Alweer een vraag, waarop ik niet gaarne antwoord zou durven geven.

Een volgende keer waren wij zoo gelukkig, vlak voor ons een der vogels uit den grond te zien opvliegen, weer in rechte lijn naar het zeestrand, de meest geliefkoosde verblijfplaats voor bergeenden, koers zettende. Nog bespraken wij het toevallige van deze gebeurtenis, toen ook eend nummer twee in razende vaart en onder zwaar geklapwiek voor den dag kwam.

Later heb ik de bergeenden niet meer kunnen ontmoeten, maar dat onze bezoeken geen nadeeligen invloed hebben gehad, bewees een week naderhand het gekrabbel van kleine pootjes in den nestuitgang duidelijk genoeg. En het volgend jaar werd opnieuw een konijnenhol aan dezelfde duinhelling betrokken.

Gewoonlijk loopt het ontdekken van een nest minder gelukkig af voor de rechtmatige eigenaars, want nog steeds vormen de eieren een gewild handels-artikel, ter verkrijging van de bekende siervogels in parken en buitenplaatsen. Waar nu de bergeend zich ook gemakkelijk in gevangen staat voortteelt, behoeft men daartoe overigens de natuur waarachtig niet te verarmen. Nog niet lang geleden werd bovendien ook de moeder-eend voor goeden prijs verklaard; als een gekortwiekte gevangene moest die haar verdere leven slijten, ver van de blanke stranden en de blauwe zee. De achteruitgang van den bergeendenstand was ongetwijfeld niet vreemd aan deze afschuwelijke methode.

Zonderling is het, dat in dezen tijd, nu bijkans alle vogels in den broedtijd de bescherming genieten of van de vogelwet, of van de jachtwet — alleen de arme blauwe reiger en zijn lotgenooten vallen er buiten —, de bergeend op die bescherming geen aanspraak kan maken. De oude en in vele opzichten ook verouderde jachtwet verbiedt het zoeken naar eieren van al het waterwild, vanaf 1 Mei, maar als uitzonderingsbepaling wordt opgegeven, dat het verbod niet slaat op de eieren van bergeenden. Al moge het nu waar zijn, dat een papieren bescherming alles behalve afdoende is, toch heeft zij het voordeel, dat de openbare handel de vogels en hun eieren moet ontzien. En de arme bergeend staat, wat haar eieren betreft, en buiten de jachtwet en buiten de vogelwet, en is nog steeds aan een vrije vervolging blootgesteld.

In ons land komt deze fraaie eendensoort voornamelijk voor op de Noordze-eilanden, op het eene meer, op het andere minder, maar ontbreken doet ze daar nergens. In den laatsten tijd valt er overal een geringe vooruitgang te bespeuren. Dat ze evenwel niet alleen aan de duinen en aan de Noordzeekust gebonden is, zal menigen bezoeker van het Naardermeer zijn opgevallen. Ieder jaar toch zwerft er een paar in de buurt van de lepelaarskolonie; vermoedelijk broeden deze vogels in het Gooi.

Bij voorkeur bouwt de bergeend haar nest in bestaande holen en bij ons te lande valt de keuze bijna uitsluitend op konijnenholen, om de eenvoudige reden, dat er overigens zoo goed als geen woningen beschikbaar zijn. In het buitenland wordt dikwijls beweerd, dat bergeenden zeer goed in staat zijn, zelf een lang hol te graven, maar nooit heb ik vernomen, dat ook de Nederlandsche exemplaren die vaardigheid bezitten. Integendeel, indien natuurlijke holen

ontbreken, betrekken onze bergeenden soms een boerenschuurtje, waarvan de kippenopening ook hun deur is. Op Texel is dit herhaaldelijk voorgekomen.

Of wel zij huizen bij eenige paren tegelijk in de kunstmatig aangelegde wijd vertakte hollen, zooals op Rottum het geval is. En indien er in 't geheel geen onderaardsch verblijf voor hen beschikbaar is, stellen zij zich ook gaarne tevreden met een goed verborgen plekje onder helm, heide, of duindoorns. Is het te gewaagd, om te veronderstellen, dat de bergeenden oorspronkelijk bovengrondsche broedvogels waren, die als een natuurlijk gevolg van hun opvallende kleuren, op zeer goed verborgen plaatsen waren aangewezen, in zekeren zin dus een hol maakten in den dichten plantengroei? Uit deze gewoonte kan in den loop der eeuwen gemakkelijk het broeden onder den grond zijn ontstaan. Ook het feit, dat ze, naar eendenmanier, de eieren met het lichte dons bedekken, zoodra ze het nest verlaten, getuigt wel voor deze opvatting. In de volslagen duisternis van de tegenwoordige woning — het nest ligt veelal zeer diep — heeft deze veiligheidsmaatregel toch veel van zijn waarde verloren.

De jongen, gewoonlijk om en bij het dozijn in aantal, aardige bonte wezentjes in hun geel-grijs pakje met grijs-bruine strepen, worden onmiddellijk na de geboorte naar zee geleid. Gewoonlijk blijven zij daar vertoeven, totdat ze de zorg der ouders — de woerd is al even trouw voor de jongen als de eend — kunnen ontberen. Soms tijds houden bergeendenfamilies zich ook op in plassen of op breede vaarten, mits deze met brak water gevuld zijn. In Augustus reeds vertoonen de jongen de bekende kleurenverdeling der volwassen vogels; alleen het groenzwart van kop en nek en het bruin van den breedten band om de borst, blijven nog flets tot in den winter en dan pas komt ook de scherpe afscheiding der vele kleuren tot haar recht.

Hoewel de bergeenden tot de standvogels gerekend moeten worden, is haar aantal in het koude jaargetijde werkelijk gering en pas in Maart beginnen zij zich meer te vertoonen langs onze kusten. Al spoedig verdeelen zij zich dan in paren; de woerden beginnen de wijfjes het hof te maken met tal van zonderlinge buigingen en bewegingen, die zij vergezeld doen gaan van aardige, fluitende geluiden. In dien tijd zijn de anders zoo kalme dieren ontaard in echte vechtersbazen. Geen enkel mannetje duldt een mededinger in de nabijheid van zijn gezellin en indien een brutale rakker toch tracht inbreuk te maken op een anders rechten, dan is in een ommezien een felle strijd ontvlamd. Hoog vliegen de beide vogels tegen elkaar op en met de breede, holloopende roode snavels trachten zij elkaar zoo veel mogelijk afbreuk te doen. Lang duurt de verwoede en rustelooze strijd niet en gewoonlijk eindigt hij daarmede, dat de indringer zijn zwartomzoomde stuurpennen laat zien. Het wijfje heeft zich intusschen gedragen, alsof de strijd haar niet aanging; met geen enkelen oogopslag heeft zij van haar belangstelling in den afloop doen blijken.

Na den broedtijd zijn de bergeenden weer bijzonder op gezelligheid gesteld en dan trekken ze rond in troepen van honderd stuks of meer nog soms. Op

de Waddenzee treft men deze vluchten van diep in het water drijvende of loom aan den kant staande vogels wel weer het meest aan.

Onder het loopen doet de bergeend meer aan een gans dan aan een eend denken, dank zij de hooge pooten, den weinig waggelenden gang en de houding van het lichaam en van den nek. In nog een ander opzicht wijken ze van de overige eenden af en wel door het geringe verschil in kleur tusschen de beide geslachten; een eigenschap, die zij al weer met de ganzen gemeen hebben.

In de vlucht gezien, valt er van het bruin aan den vogel zoo goed als niets te bespeuren en het wit schijnt dan in omvang te zijn toegenomen. Hoe de half- en heelgetemde bergeenden zich ook aan de omstandigheden weten aan te passen en hoeveel interessante dingen men ook van haar te zien moge krijgen, den schitterenden aanblik van de vrij vliegende vogels bieden zij nimmer. Als ik dan denk aan den troep dezer vogels, die op een heerlijken Meimorgen van vlak onder mijn slaapvertrek op Rottum opvlogen! Zoo iets vergeet men niet licht en meer dan ooit voelt men dan, dat de eigenaardige bergeendenpracht pas tot zijn recht komt in de omgeving van duinen en van zee.

J. DRIJVER.

OVER LYCOPodium COMPLANATUM L.

in verband met andere Europeesche wolfsklauwen.

ER is geen terrein in de natuurwetenschap, dat zoo openstaat voor speculaties als de toegepaste afstammingsleer; de leer der verwantschappen. De kleine inktbeekjes van tijdschriftpublicaties zijn samengevloeid tot machtige rivieren; lijvige boekdeelen waarin de auteurs niet veel anders deden dan de bestaande meeningen afbreken of... te negeeren. Zoo staat de beginner in groote verwarring en als een verdwaalde in dit oerwoud van papier, in deze woestenij vol doornen.

Hij is toch eenvoudig begonnen een enkel tijdschriftartikel na te slaan — de daarin geciteerde boeken door te kijken — en nu is hij van den regen in den drup gekomen. Het polemisch karakter van de hoofdwerken ontnemt hem den moed — ook omdat hij zich als beginner weinig competent daartoe voelt — zich bij de een of andere richting aan te sluiten. Daarom was het voor mij als leek zoo aangenaam, dat bij toeval de wolfsklauwen, tenminste in de laatste jaren, geen „wrijfpaal” zijn geweest voor de hooggeleerde heeren. De eigen waarnemingen kunnen nu gesteld worden op het fundament der uitspraken van de groote botanici. De wolfsklauwen dus, dat oud-adellijke plantengeslacht, dat al in het siluur van de zonne-energie genoten heeft en er nu nog van geniet (al zet het die genieting niet meer om in steenkolenlagen), die wolfsklauwen